

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR**

LEYLA BİTİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2019/24350
Karar Tarihi : 16/3/2023

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Üyeler : Engin YILDIRIM
Rıdvan GÜLEÇ
Basri BAĞCI
Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular :1. Leyla BİTİK
2. Nazmi BİTİK
3. Pınar BİTİK
4. Salih BİTİK
5. Sema BİTİK
6. Yüzcül BİTİK

Başvurucular Vekili : Av. Alperen PARMAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, zorunlu askerlik görevi sırasında meydana gelen ölüm nedeniyle açılan tazminat davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye çirişim hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/7/2019 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.
4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvurucuların yakınları Nevzat Bitik, jandarma karakolunda jandarma er olarak askerlik görevini ifa ederken 22/5/2012 tarihinde vefat etmiştir.

9. Ölüm nedeniyle kusuru veya ihmali bulunduğu düşünülen askeri personel hakkında Jandarma Komutanlığınca yapılan idari tahkikatın ardından 30/5/2012 tarihli rapor düzenlenmiştir. Raporda olay ile ilgili kusuru veya ihmali bulunan personelin bulunmadığı belirtilmiştir.

10. Müteveffanın babası Nazmi Bitik tarafından 19/6/2012 tarihinde Başbakanlık İletişim Merkezine (BİMER) ve 4/7/2012 tarihinde İçişleri Bakanlığına Jandarma Astsubay Çavuş D.A. tarafından müteveffaya baskı ve şiddet uygulandığı, müteveffanın ölümüne bunun sebep olabileceği yönünde iddialarda bulunularak başvurular yapılmıştır.

11. Olayla ilgili olarak 12/6/2012 tarihli soruşturma emri verilmiştir. Bunun üzerine tüm soruşturma evrakları 2'nci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığına (Savcılık) gönderilmiş ve 2013/222 evrak numarasında soruşturmaya başlandığı anlaşılmıştır.

12. Müteveffanın kesin ölüm sebebinin tespiti için düzenlenen Adli Tıp Kurumu 1'inci İhtisas Kurulunun 29/5/2013 tarihli raporunda ölüm olayının "*çakmak gazı inhalasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiğinin*" oybirliği ile mütaala edildiği görülmüştür.

13. Savcılık 14/2/2014 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesinde, müteveffanın ölümüne neden olabilecek herhangi bir şahsın doğrudan veya dolaylı eyleminin tespit edilemediği, olayın müteveffanın kendi eylemi ile çakmak gazı inhalasyonundan (solunumundan) kaynaklandığı vurgulanmıştır. Savcılık ayrıca müteveffaya yapılan tıbbi müdahalelerin tıp bilimine uygun ve eksiksiz olarak yapıldığını belirtmiştir. Bireysel başvuru formu ve ekinde karara karşı herhangi bir itiraz yoluna gidildiğine ilişkin bir bilgi veya belge bulunmamıştır.

14. Müteveffa ile aynı dönemde askerlik yapan Jandarma Er E.K.'nın (tanık) başvuruların avukatı Alperen Parmak'ın hukuk bürosuna gelerek müteveffanın ölümünde idarenin hizmet kusurunun olabileceği yönünde 3/5/2017 tarihinde beyanda bulunduğu, söz konusu beyanın tutanak altına alındığı görülmüştür. Belirtilen beyanda özetle müteveffayı çakmak gazına kendisini yaralı olarak bulan üç askerin alıştırdığı, bu şahıslarla kavga yaşanmış olabileceği ve bir satıcının düzenli olarak arabayla birliğe gelerek buraya sokulması yasak maddeleri askerlere ulaştırdığı vurgulanmıştır.

15. Bu süreci takiben başvurucular, ölüm olayında idarenin kusur ve sorumluluğunun bulunduğunu beyan ederek uğradıkları maddi ve manevi zararların karşılanması için 22/5/2017 tarihinde Millî Savunma Bakanlığına (İdare) başvuruda bulunmuştur.

16. İdareye yapılan başvuru cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedilmiştir. Bunun üzerine müteveffanın anne, baba ve kardeşleri tarafından ölüm olayının meydana

gelmesinde İdarenin kusursuz sorumluluğunun bulunduğu ileri sürülerek 90.000 TL manevi ve 12.000 TL maddi tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle Mardin 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Başvurucular dava dilekçesinde, İdarenin müteveffanın ölümünün üzerine yeterince gitmeden soruşturmayı eksik ve hatalı tamamladığını, tanığın beyanında belirttiği haftada bir gün birliğe gelen satıcının denetim ve kontrolünün yapılmadığını iddia etmiştir.

17. Mahkeme 10/10/2017 tarihli kararlarıyla davayı süre aşımı yönünden reddetmiştir. Gerekçede; idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların dava açmadan önce bu eylemlerin yazılı bildirimini üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her hâlde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemelerinin şart olduğu, bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi hâlinde ret işleminin tebliği tarihinden ve altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açmaları gerektiği hatırlatılmıştır. Başvurucuların yakınlarının 22/5/2012 tarihinde vefat ettiği ve başvurucuların olay günü itibarıyla eylem ve zarardan haberdar oldukları vurgulanmıştır. Diğer taraftan olayla ilgili olarak müteveffa ile aynı dönemde askerlik yapan şahsın ölüm olayında idarenin hizmet kusurunun olabileceği yönündeki beyanını verdiği 3/5/2017 tarihini başvurucuların dava konusu olayı öğrendiği tarih olarak kabul etmenin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Buna göre başvurucuların 22/5/2012 tarihinden itibaren bir yıl içinde en geç 22/5/2013 tarihinde idari başvuru yaparak zararının tazmin edilmesini istemesi gerekirken bu tarih geçtikten sonra yaptıkları başvuru üzerine açtıkları davanın süre aşımına uğradığı belirtilerek ret gerekçesi oluşturulmuştur.

18. Ret kararına yönelik istinaf başvurusu, Gaziantep Bölge İdare Mahkemesinin 9/5/2019 tarihli hükmüyle reddedilmiştir.

19. Başvurucular, nihai kararı 4/7/2019 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 17/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

20. 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı mülga Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmadan önce, bu eylemlerin yazılı bildirimini üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri lazımdır. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde bu konudaki işlemin tebliği tarihinden ve altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açabilirler."

21. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

2. Danıştay İçtihadı

22. Danıştay Onuncu Dairesinin 4/11/2011 tarihli ve E.2008/7182, K.2011/4711 sayılı kararı şöyledir:

"Bir eylemin idariliği ve doğurduğu zarar bazı durumlarda eylemin gerçekleşmesiyle, kimi zaman da değişik araştırma ve incelemelerden, hatta ceza davalarından sonra ortaya çıkabilmektedir.

Özelikle, kamu görevlilerinin idari tasarruflarda bulunurken uyulması zorunlu görülen kurallara uymamaları nedeniyle kendilerine izafe edilebilecek nitelikte olmakla birlikte, resmi yetkilerin kullanımı sırasında gerçekleştiği için idaresinden de ayrılamayan görev kusurlarından doğan zararın tazmini istemiyle açılacak tam yargı davalarında eylemin idariliği, zararın, kamu görevlisinin kişisel kusurundan mı, görev kusurundan mı kaynaklandığının ceza muhakemesi sonucunda belirlenmesiyle ortaya çıkabilmektedir.

Bu nedenlerle, 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde öngörülen 1 ve 5 yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ve doğurduğu zararın ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun, dava açma yolunun kullanımını güçleştirerek hak arama hürriyetini olumsuz etkileyeceğini belirtmek gerekir. Anılan Yasa hükmünde öngörülen tam yargı davalarının, idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminine yönelik olması sebebiyle davanın açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur."

23. Aynı Dairenin 20/4/2015 tarihli ve E.2013/1051, K.2015/1927 sayılı kararı şöyledir:

"2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 13. maddesinde, idari eylemlerden hakları ihlal edilen ilgililerin, idari eylemleri öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde idari eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gerektiği hükme bağlanmıştır.

Anılan Yasa hükmünde idareye başvuru için öngörülen en geç beş yıllık sürenin hangi tarihten itibaren başlatılacağı zaman zaman duraksamalara yol açtığından, bu hususun irdelenmesi gerekmektedir.

Tam yargı davaları, idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminini ifade etmektedir. Bu nedenle, tam yargı davasının açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur.

İdari eylem, idaremin işlevi sırasında bir hareketi, bir davranışı, bir tutumu veya hareketsizliği; idari karar ve işlemle ilgili olmayan, başka bir deyişle öncesinde, temelinde bir idari karar veya işlem olmayan salt maddi tasarrufları ifade etmektedir.

Söz konusu eylemlerin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Özellikle kamu görevlilerinin idari bir tasarruf yaparken, mevzuatın, üstlendiği ödevin ve yürüttüğü hizmetin kural, usul ve gereklerine aykırı olarak, kendisine izafe edilebilecek boyutta ve biçimde, ancak yine de resmi yetki, görev ve olanaklardan yararlanarak, onları kullanarak hareket ettiği, bu nedenle de idaresinden tamamen ayrılmasını önleyen ve engelleyen görev kusurları nedeniyle doğan zararların tazmini istemiyle açılacak tam yargı davalarında eylemin idariliği, bazen ceza davalarıyla personelin şahsi kusuru sonucu mu yoksa görev kusuru sonucu mu zararın ortaya çıktığının belirlenmesinden sonra saptanabilmektedir.

Bu itibarla, 2577 sayılı Kanununun 13. maddesinde öngörülen bir ve beş yıllık sürelerin, eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun, zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracığı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır."

24. Danıştay Onuncu Dairesinin 17/1/2017 tarihli ve E.2016/2637, K.2017/180 sayılı kararı şöyledir:

"Tam yargı davaları idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminini ifade etmektedir. Bu nedenle tam yargı davasının açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur.

(...)

Söz konusu eylemin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılaması sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Bu itibarla, 2577 sayılı Kanununun 13. maddesinde öngörülen 1 ve 5 yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracığı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır.

Uyuşmazlıkta tazmini istenilen zarar, idarenin hizmet kusuru nedeniyle uğranılan zarar olduğuna göre, davacıların kardeşinin Şanlıurfa Kapalı Cezaevi'nde meydana gelen olaylar sonucunda 16/6/2012 tarihinde çıkan yangında hayatını kaybetmesinde davalı idareye yüklenebilecek hizmet kusurunun varlığı, idarenin bir kusurunun bulunup bulunmadığının belirlenmesine bağlıdır.

(...)

Dolayısıyla davacıların yakınının hayatını kaybetmesinde eylemin idariliğinin bulunup bulunmadığı, Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair karar ile kesinlik kazanmıştır.

Bu durumda, olayda eylemin idariliğinin kesin olarak ortaya çıktığı tarihin, ... Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar'ın verildiği tarih olması nedeniyle bir yıllık sürenin de bu tarihten itibaren başlayacağı açıktır."

B. Uluslararası Hukuk

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

26. Dava açma hakkını kullanmak yasal birtakım şartlara bağlansa da mahkemelerin usul kurallarını uygularken hem yargılamanın adil olmasına hanel getirecek aşırı şekilcilikten hem de yasalar tarafından konulan usul kurallarını ortadan kaldırma sonucunu doğuracak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (*Walchli/Fransa*, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29). Yapılan düzenlemelerin hukuk güvenliği ilkesi ve adaletin iyi bir şekilde tecelli etmesi amaçlarına hizmet etmediği, dava açmak isteyen kişinin önünde davasının esasını yetkili ve görevli mahkeme önünde incelemek bakımından bir engel oluşturduğu durumlarda mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiş olur (*Efstathiou ve diğerleri/Yunanistan*, B. No: 36998/02, 27/7/2006, § 24).

27. Tazminat davasının ileri sürülen bir kusur veya ihmale dayandığı durumlarda başvurunun yalnızca bu kusur ya da ihmalin sonuçlarından haberdar olduğu veya haberdar olması gerektiği andan itibaren yani haklarının ihlal edildiğiyle ilgili belge ya da karardan haberdar olduğu tarihten itibaren dava açma süresi işleyebilecektir (*Yeşilkaya/Türkiye* (k.k.), B. No: 47157/10, 26/5/2015, § 39).

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) *Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye* (B. No: 611/12, 17/11/2015) başvurusunda, askerde ölüm olayıyla ilgili yürütülen ceza soruşturmasının takipsizlikle sonuçlanmasının ardından Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) açılan tam yargı davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin başvuruda başvuru sahiplerinin mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği hususunu değerlendirmiştir. Söz konusu olayda başvuru sahiplerinin oğlu M.Y. 9/9/2008 tarihinde nöbet kulübesinde el bombasının patlaması sonucu vefat etmiştir. Yapılan soruşturmanın ardından 15/12/2009 tarihinde askerî savcılık; ölüm olayının meydana gelmesinde kimsenin kusur ya da kastının bulunmadığı, M.Y.'nin el bombasıyla intihar ettiği sonucuna varmıştır. Askerî savcılığın bu sonuca varmasında olay yeri inceleme raporu, olay yeri krokisi, otopsi raporları ile tanıkların M.Y.'nin ailevi ve çeşitli maddi sıkıntılara bağlı olarak psikolojik sorunlarının olduğuna dair ifadeleri etkili olmuştur. Söz konusu kararın ardından başvuru sahipleri 27/8/2010 tarihinde tazminat istemiyle İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunmuş, istemin zimnen reddi üzerine 2/11/2010 tarihinde AYİM'de tam yargı davası açmışlardır. AYİM 1602 sayılı mülga Kanun'un 43. maddesinde öngörülen bir yıllık süreyi ölüm tarihinden başlatarak davayı süre aşımı gerekçesiyle reddetmiştir. AYİM kararında, yürütülen soruşturma sonucunda ölüm olayının davacılar yakınının intihar kastıyla el bombasını patlatması şeklinde gerçekleştiği ve bu durumun davacılar tarafından da önceden bilinen ölüm sebebinde herhangi bir değişiklik yapmadığı kanaatine varıldığı da ayrıca belirtilmiştir.

29. AİHM ise davanın temelinde yer alan konunun bir yıllık süre sınırının M.Y.'nin ölüm tarihinden itibaren başlatılması olduğunu belirtmiş; başvuruların oğullarının 9/9/2008 tarihinde hayatını kaybettiğini öğrendiklerini ancak kesin ölüm nedenini bilmediklerini, bu

bağlamda takipsizlik kararı tebliğ edilinceye kadar söz konusu olayın kaza, cinayet veya intihar olduğunu kesin olarak bilemediklerini ve bu durumun AYİM'e başvuru yapılması için belirleyici bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır. AİHM; olay tarihinde başvurucluların elinde idarenin kusur veya ihmaliyle ilgili kıstaslar bulunmadığını, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karardan haberleri olduğu tarihten itibaren tam olarak soruşturma unsurlarına erişebildiklerini ve idarenin olası bir hatası veya ihmalden haberleri olduğunu, anılan kararın tebliğinin üzerinden bir yıl geçmeden idareye başvuru yapıldığı ve bu koşullarda başvurucluların ihmalkâr davranışları ya da hatalı oldukları yönünde suçlanamayacaklarını belirterek AYİM kararının başvurucluları mahkemeye erişim haklarından mahrum bıraktığı sonucuna varmıştır (*Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye*, §§ 65-73).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 16/3/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruclunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvuruclular, ölüm olayının ilk başta müteveffanın kendi kusurundan kaynaklı olarak çakmak gazı zehirlenmesi sonucu gerçekleştiğini düşündüklerini ancak müteveffa ile aynı dönemde askerlik yapan tanığın beyanı üzerine ölüm vakasında İdarenin hizmet kusurunun olabileceği yönünde şüphelerin oluştuğunu belirtmiştir. Başvuruclular tanık beyanında geçen, müteveffayı çakmak gazına kendisini yaralı olarak bulan üç askerin alıştırdığı, bu şahıslarla kavga yaşanmış olabileceği ve bir satıcının düzenli olarak arabayla birliğe gelerek buraya sokulması yasak maddeleri askerlere ulaştırdığı yönündeki iddiaları vurgulamıştır. Başvuruclular son olarak idari başvuru süresinin olayın gerçekleştiği tarihten değil zarara neden olan eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten başlayacağını açık olduğunu ifade ederek davalarının süre aşımı yönünden reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda başvurucluların adil yargılanma haklarının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuruclular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruclunun şikâyetinin özül, Mahkemenin dava açma süresinin başlangıcını tespit etme noktasında hukuk kurallarını hatalı değerlendirmesi ve uygulaması neticesinde uyumsuzluğun esasının incelenememesidir. Bu nedenle belirtilen ihlal iddiaları mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

36. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnince dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

37. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

38. Somut olayda maddi ve manevi tazminat istemiyle açtıkları davanın süre aşımından reddedilerek uyumsuzluğun esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

41. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülmeye, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

42. Başvuruya konu davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin mahkeme kararının 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesine dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla somut olayda başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

43. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde, idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. *Ayşe Yıldırım*, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; *Fatma Altuner*, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; *Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limitet Şirketi*, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

44. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

45. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (*Mustafa Berberoğlu*, B. No: 2015/3324, § 49).

46. Anayasa Mahkemesi; bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurusunu engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, § 52).

47. Dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (*Yaşar Çoban*, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (*Ahmet Yıldırım*, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

48. Öte yandan mahkemeler, dava açma süresini öngören kanun hükümlerini yorumlarken sınırlamanın istisna olduğu ilkesini gözeterek aşırı şekilcilikten kaçınmalı ve

yorum kurallarının imkân verdiği ölçüde davayı ayakta tutma yolunda bir yaklaşım benimsemelidir. Bununla birlikte mahkemelerin sürenin varlık sebebini anlamsız kılma pahasına yorum kurallarının sınırlarını zorlayarak kanunda öngörülen dava açma süresini bertaraf etmesi hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle süreye ilişkin kanun hükümlerinin yorumunda hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas denge gözetilmelidir (*Yaşar Çoban*, § 67).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvurucular, idari başvuru süresinin başlangıç tarihi olarak ölüm olayının gerçekleştiği tarihin esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmektedir.

50. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin idari istikrarın sağlanması amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl üzerinde durulması gereken husus ise müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

51. Mahkeme, zararın ve eylemin ölüm olayının gerçekleştiği 22/5/2012 tarihinde öğrenildiği ve bu tarihten itibaren bir yıllık süre aşıldıktan sonra yapılan idari başvuru üzerine açılan davanın süresinde olmadığı gerekçesine yer vererek davayı reddetmiştir. Mahkeme ayrıca olayla ilgili olarak müteveffa ile aynı dönemde askerlik yapan şahsın ölüm olayında idarenin hizmet kusurunun olabileceği yönündeki 3/5/2017 tarihli beyanının da başvurucuların dava açma süresine etkisinin bulunmadığını ifade etmiştir.

52. Anayasa Mahkemesince daha önce benzer nitelikte başvurularda da belirtildiği üzere idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zararlar idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu çerçevede eylemin idariliğinin veya yol açtığı zararın ya da arasındaki illiyet bağının eylemden çok sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir (çok sayıda karar arasından bkz. *Şeyma Kayaoğlu*, B. No: 2014/5491, 5/7/2017 § 55).

53. "*Genel İlkeler*" kısmında da belirtildiği üzere özellikle askerî görev sırasında meydana gelen kaybolma, ölüm, yaralanma gibi durumlarda vakaya sebebiyet veren olgunun saldırı, kaza, ihmal olup olmadığı yapılan adli veya idari soruşturma sonucu ortaya çıkarılacaktır. Bu bağlamda soruşturma sırasında veya sonucunda elde edilen bilgiler ilgililerin dava hakkı olup olmadığının ve takip edecekleri usulün belirlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bir başka ifadeyle ölüm olayının sebebine dair bilginin idarenin kusuruna dayalı tazminat davası açılıp açılmamasına yönelik irade noktasında belirleyici bir etkiye sahip olduğu açıktır.

54. Somut olayda ölüm olayının başvurucuların oğullarının çakmak gazı solunumu sonucu 22/5/2012 tarihinde gerçekleştiği açık ise de müteveffa ile aynı dönemde askerlik yapan Jandarma Er E.K.'nin çakmak gazının yabancı kişilerce birliğe denetimsiz olarak sokulduğu ve bu konuda tedbir alınmayarak ölüm vakasında idarenin hizmet kusurunun olabileceği yönündeki iddiasının 3/5/2017 tarihinde ortaya çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla

başvuruların 3/5/2017 tarihine kadar ölüm olayına sebebiyet veren olguya, eylemin idariliğine dair bir bilgiye ve veriye sahip olmadığı anlaşılmıştır. Bir başka ifadeyle başvuruların oğullarının ölümünde çakmak gazı solunumu yanında İdarenin de kusur veya ihmal ile dahlinin bulunduğunu, zararlar idari eylem/eylemsizlik arasında illiyet bağı olduğunu ölüm olayıyla derhâl öğrendiklerinden söz edilemez.

55. Bu itibarla başvuruculardan olayın gerçekleştiği 22/5/2012 tarihi esas alınarak uğradıkları zararlar ilgili idari başvuru yapmak suretiyle dava açmalarının beklenmesi başvuruculara orantısız bir külfet yüklemektedir.

56. Bu hâle göre Mahkemenin dava açma sürelerini belirlemesine ilişkin yorumunun başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvurucuların mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede güçleştirerek başvurucuların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüstsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

58. Başvurucular, ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

59. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

60. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

61. Yeniden yargılamaya karar verildiğinden tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine (E.2017/3572, K.2017/2067),

D. 364,60 TL harç ve 9.900 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 10.264,60 TL yargılama giderinin başvuruca ÖDENMESİNE,

E. Başvuruların tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruca Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/3/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.